

УДК 341.17

**ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІСУ
В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ
ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ**

Передерій О. С.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: у статті розкрито основи взаємодії України і Європейського поліцейського офісу. Наголошено, що розвиток взаємодії національних правоохоронних органів і Європолу є складовою спільної політики безпеки України і Європейського Союзу. На основі аналізу договірної бази України і Європолу розкрито основні принципи, напрями і форми співпраці компетентних органів України з загальноєвропейською поліцейською структурою. Акцентовано увагу на тому, що обмін інформацією є основною формою професійного партнерства уповноважених інституцій.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, Європейський поліцейський офіс, політика безпеки, Міністерство внутрішніх справ України, обмін інформацією, інформаційний запит.

Аннотация: в статье раскрыты основы взаимодействия Украины и Европейского полицейского офиса. Определено, что развитие взаимодействия национальных правоохранительных органов и Европола является составляющей общей политики безопасности Украины и Европейского Союза. На основании анализа договорной базы Украины и Европола раскрыты основные принципы, направления и формы сотрудничества компетентных органов Украины с общеевропейской полицейской структурой. Акцентируется внимание на том, что обмен информацией является основной формой профессионального партнерства уполномоченных институций.

Ключевые слова: Украина, Европейский Союз, Европейский полицейский офис, политика безопасности, Министерство внутренних дел Украины, обмен информацией, информационный запрос.

Annotation: the basics of the interaction between Ukraine and European Police office are disclosed in the article. It is specified that the cooperation development between the national law enforcement bodies and Europol is a vital component of the Common European Union Security Policy. Main principles, directions and forms of the cooperation between the competent bodies of Ukraine and Europe-wide police structure are revealed with the regard to Ukraine and Europol contractual basis analysis. The author focuses on the fact that the main form of the professional partnership of authorized institutions is the information exchange.

Key words: Ukraine, European Union, European Police Office, security policy, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, information exchange, information request.

Починаючи з 2014 року відносини України і Європейського Союзу (далі – ЄС) перейшли на якісно новий рівень політико-правової, економічної і культурної інтеграції. Це було офіційно закріплено в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами (далі – Угода про асоціацію) з іншої [1]. Відповідно до документу поглиблення політико-безпекової конвергенції обох сторін є одним із найважливіших етапів поступового наближення України до альянсу найбільш розвинених європейських держав. Досягнення цього залежить багато у чому від, як відзначає М. Сірант, ефективності об'єднання зусиль держав і підвищення ефективності використання наявних можливостей міжнародної поліцейської співпраці, прийняття на національному та міжнародному рівнях скоординованих заходів щодо вдосконалення правового регулювання розвитку [4, с. 354]. Для забезпечення результативності такої взаємодії Україна і ЄС впродовж останніх років вели спільну діяльність щодо напрацювання спеціальної нормативної основи для сумісних дій українських компетентних органів і наддержавних поліцейських інституцій ЄС. Відповідно, **метою статті** є висвітлення основних напрямів і форм взаємодії України і координаційних органів ЄС з питань протидії злочинності в контексті розвитку спільної безпекової політики.

Нормативною основою статті стали договори України і ЄС з питань політичної взаємодії і співпраці поліцейських структур. У свою чергу, у процесі формування статті було використано напрацювання деяких вітчизняних науковців, які займалися науковим дослідженням означених питань. Зокрема, ми зверталися до наукових напрацювань К. Бельського, М. Сірант, В. Чабан, Ю. Шостко та інших.

Результатом взаємодії України і ЄС у сфері вироблення спільної безпекової політики в розвиток співробітництва національних поліцейських структур і Європейського поліцейського офісу (далі – Європол). 12 липня 2017 року Верховна Рада України ратифікувала документ, яким започатковано новий етап співробітництва України і Європейського Союзу у сфері спільної політики – Угоду між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво (далі – Угода), яку було укладено між двома сторонами 14 грудня 2016 року у м. Гаага (Нідерланди) [2]. Слід зазначити, що Україна стала не першою державою, що уклала

подібні угоди. Раніше договори про співробітництво з Європолем уклали з Австрією, Канадою, США, Ісландією, Норвегією, Монако, Швейцарією, Албанією, Македонією, Молдовою та двома міжнародними організаціями: Євроюст та Інтерпол [7].

На сьогодні у державах ЄС офіційно визнають, що Європол вносить значний внесок у зміцнення законності, протидію організованій злочинності та виявлення злочинних організацій [5, с. 43]. Саме тому, в Угоді зазначено, що основною метою її укладання є налагодження відносин співробітництва між Україною та Європолем з метою двосторонньої підтримки України та держав-членів Європейського Союзу в запобіганні і боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами тяжкої злочинності. У відповідності до додатку I до Угоди основними формами тяжкої злочинності сторони визнають:

- незаконний обіг наркотиків;
- нелегальна діяльність, пов'язана з відмиванням коштів;
- злочин, пов'язаний з ядерними та радіоактивними речовинами;
- нелегальне перевезення іммігрантів;
- торгівля людьми;
- злочин, пов'язаний з автотранспортними засобами;
- вбивство, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень;
- нелегальна торгівля людськими органами і тканинами;
- викрадення людей, незаконне обмеження свободи та взяття заручників;
- расизм та ксенофобія;
- організоване пограбування;
- нелегальна торгівля предметами, що становлять культурну цінність, зокрема антикваріатом та виробами мистецтва;
- рекет та вимагання;
- підробка продукції та її піратське розповсюдження;
- підробка адміністративних документів та їх незаконний обіг;
- підробка грошових знаків та платіжних засобів;
- злочин з використанням комп'ютера;
- корупція;
- нелегальна торгівля зброєю, боєприпасами та вибухівкою;
- нелегальна торгівля видами тварин, які перебувають під загрозою зникнення;
- нелегальна торгівля видами рослин, які перебувають під загрозою зникнення, та їхніх підвидів;
- злочин проти навколишнього середовища;
- нелегальна торгівля гормональними речовинами та іншими стимуляторами росту.

Відповідно до угоди, системоутворюючим напрямом взаємодії України і Європолу є обмін інформацією між українськими компетентними органами у питаннях протидії злочинності і Європолем з питань, що представляють оперативний інтерес. Збір такої інформації відбувається в досить складних умовах і є, як відмічає К. С. Бельський, «...результатом складного інформаційно-розвідувального процесу, в якому накопичення інформації складає початкову і одночасно фундаментальну стадію, за якою логічно слідують інші: аналіз, обробка, використання» [3, с. 725]. Для України використання інформаційних ресурсів Європолу може мати велике значення. За роки існування Європол створив потужну систему збирання, зберігання, обробки, використання інформації про найбільш тяжкі форми злочинності на території ЄС, але найголовніше – підозрюваних осіб та їх взаємодію в межах потенційних злочинних спільнот, потенційних або реальних потерпілих [6, с. 368]. Компетентними органами України, які можуть брати участь в обробці цієї інформації є Міністерство внутрішніх справ України, Адміністрація Державної прикордонної служби України, Головний Департамент по боротьбі з організованою злочинністю та корупцією Служби безпеки України, Державна фіскальна служба України, Державна служба фінансового моніторингу України, Національне антикорупційне бюро України, Генеральна прокуратура України.

Сторони визначили, що національним контактним пунктом для України, який діє як центральний контактний пункт між іншими компетентними органами України та Європолем є відділ по взаємодії з Європолем Національної поліції України. Національний контактний пункт є центральним пунктом при здійсненні передачі персональних даних від юридичних осіб приватного права, створених в Україні, а також інформації від фізичних осіб, які проживають в Україні, до Європолу. Для забезпечення можливості здійснювати обмін інформацією цілодобово і невідкладно на базі національного контактного центру організовується високотехнологічна лінія зв'язку між Україною і штаб-квартирою Європолу.

Угода визначає, що основними принципами, відповідно до яких здійснюється інформаційний обмін є принцип відповідності цілям угоди та принцип забезпечення безпеки і конфіденційності інформації. Задля забезпечення дотримання принципу відповідності угоди, Україна і Європол визначили особливий правовий порядок забезпечення збереження та коректного використання сторонами інформації. Порядок передбачає специфічні умови збору, обробки і обміну інформацією. Так, передача Європолем персональних даних та інформації з обмеженим доступом повинна відбуватися лише в тих випадках, які передбачено законом. Крім цього, сторони надають одна одній лише ту інформацію, що зібрана, зберігається і передається відповідно до їхніх правових актів та отримана без порушень чинного матеріального і процесуального законодавства щодо захисту прав людини, а персональні дані, обмін якими здійснюється між Україною та Європолем, не мають належати до державної таємниці. Передача інформації, що містить персональні дані здійснюється відповідно до спеціального запиту, який оформлюється згідно визначення у ст. 11, 14 Угоди (у запиті вказується обов'язкове зазначення мети і причин передачі, джерела інформації, обмеження щодо її використання. Також може визначатися розумний термін зберігання, перегляду, виправлення та видалення персональних даних, захист інформації спеціальними технічними та організаційними заходами).

Окрім зазначеного, сторони повинні без необґрунтованих затримок та не пізніше шести місяців після визначення, чи є персональні дані, які були надані, необхідними й наскільки необхідні для досягнення мети співробітництва, для якої вони були надані, поінформувати про це Сторону, яка їх передала. Персональні дані повинні бути видалені, якщо ці дані не є необхідними для досягнення мети, для якої вони були передані. Задля забезпечення толерантного ставлення до особи, персональними даними якої сторони обмінюються, сторони домовилися, що інформація про расову або етнічну приналежність, політичні погляди або релігійні чи філософські переконання, або членство у профспілках та дані, що стосуються здоров'я або статевого життя людини, передається лише у разі крайньої необхідності. Сторони беруть на себе зобов'язання вести облік усіх випадків передачі персональних даних згідно з положеннями цієї статті та підстав такої передачі.

Принцип забезпечення безпеки і конфіденційності інформації полягає у тому, що як Україна, так і Європол беруть на себе зобов'язання захищати та охороняти інформацію з обмеженим доступом, забезпечувати прийняття і застосування основних заходів надання інформації з обмеженим доступом щонайменше еквівалентного рівня захисту відповідно до цієї Угоди, забезпечувати належний рівень фізичного захисту приміщення, у якому зберігається інформація, забезпечувати обмеження доступу і володіння інформацією тими особами, яким відповідно до покладених на них службових функцій та обов'язків необхідно ознайомлюватися з такою інформацією та здійснювати її обробку, організувати необхідну базу перевірки осіб для секретної роботи з даними, забезпечити рівень секретності, забезпечення захисту і охорони інформації з обмеженим доступом відповідно до законодавства щодо захисту такої інформації з дотриманням еквівалентного рівня секретності, вживання заходів щодо нерозголошення інформації з обмеженим доступом третім сторонам без попередньої письмової згоди Сторони, що надала таку інформацію.

Окрім обміну інформацією, співробітництво України і Європолу може включати обмін спеціальними знаннями, загальними зведеннями, результатами стратегічного аналізу, інформацією щодо процедур кримінальних розслідувань, інформацією про методи запобігання злочинності, участь у спільних навчальних заходах, а також надання консультацій та підтримки в окремих кримінальних розслідуваннях шляхом участі у діяльності спільних слідчих груп. Окремими домовленостями можуть регулюватися питання проведення спільних навчань і тренінгів персоналу, стандартів моніторингу ефективності взаємодії, процедур обробки інформації та інше. Зокрема, ці питання знайшли відображення у Меморандумі про взаєморозуміння стосовно конфіденційності та забезпечення збереження інформації між Україною та Європолом, який передано представникам МВС України у червні 2017 року керівництвом Європолу [6].

Введення в дію оновленої нормативної бази з питань співробітництва правоохоронних органів України і Європолу є кроком, який дозволить вивести взаємодію України і ЄС з питань безпеки на новий, більш якісний рівень. Крім цього, розширення формату співробітництва двох сторін у питання протидії міжнародній організованій злочинності, проявам тероризму, незаконній міграції та іншим суспільно небезпечним явищам стане чинником прискорення європейської інтеграції України і входження України до числа найбільш розвинених, демократичних держав сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.
2. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: Закон України від 12.07.2017 р. № 2129-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2017. – 33. – Ст. 361.
3. Бельский К. С. Полицейское право: лекционный курс / К. С. Бельский. – М.: «Дело и сервис», 2004. – 816 с.
4. Сірант М. М. Поліцейське співробітництво України і Європейського Союзу – правовий аспект / М. М. Сірант // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 850. – С. 353-360.
5. Чабан В. Нормативно-правове забезпечення міжнародного співробітництва ОВС у боротьбі з організованою злочинністю / В. Чабан // Закон і життя. – 2012. – № 3. – С. 42-46.
6. Шостко Ю.О. Міжнародне та регіональне співробітництво у сфері протидії організованій злочинності / Ю.О. Шостко // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 4. – С. 366-370.
7. Національна поліція України та Європол підписали угоду про стратегічне та оперативне співробітництво / Інформаційне агентство «УНІАН» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/1679656-natspolitsiya-ukrajini-ta-evropol-pidpisali-ugodu-pro-strategichne-ta-operativne-spivrobitnistvo.html>
8. Українські правоохоронці налагоджують механізми взаємодії з Європолом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/news/8551_Ukrainski_pravoohoronci_nalagodzhuyut_mehani_zi_vzamodii_z_vropolom_FOTO.htm